

Återerövra gudstjänstglädjen

Kyrkans privilegium är att fira gudstjänst. Hon bär uppdraget att ge mänsklig röst åt hela skapelsens lovsång inför Gud. Varje gång hon firar gudstjänst gestaltas ett spektrum av lovsång och tillbedjan, av överlåtelse och mottagande, av bön och förkunnelse. Deltagarna i en högmässa dras in i ett skeende som å ena sidan befinner sig mitt i samtidens och den enskildes nu, å andra sidan aktualiserar hela frälsningshistorien och lyfter perspektivet till att röra sig från evighet till evighet.

Högmässan blev global långt innan multinationella företag blev det. Kyrkans missionärer vandrade från trakt till trakt utan annan ambition än att förkunna Jesus Kristus som Herre. Gudstjänsterna firas och missionen levs utan vinstintresse, reklamen utgörs främst av gudstjänstfirarnas vittnesbörd och strålkastarljuset riktas inte för att förstärka egot à la Facebook utan på Gud. Gemenskapen i mässan med Gud och varandra är reell, fjärran från hundratals vänners ytliga gillande på sociala medier.

Därför finns det i högmässan en förundrad glädje, där det högtidliga allvaret och det existentiellt angelägna blir en klanglåda för lovsången och jublet. Syndabekännelsens vända kontrasterar mot festligheten i Laudamus, förböns överlåtande mot mottagandet av Kristi kropp och blod. Högmässans firande med alltför ofta endast ett fåtal gudstjänstfirare i den lokala kyrkan har del i Kristi kyrkas globala skeende.

En ny kyrkohandbok måste beakta alla dessa och än fler aspekter. Dess språk får inte vara platt, språkets rytm måste fungera, ordvalet i de varje söndag återkommande momenten måste vara slitstarka och formuleringarna bör i görligaste mån kunna kännas igen från andra kyrkors sakramentsfirande. Allvaret i formuleringarna får inte ersättas av det glättade, då går glädjen förlorad. När trons genom seklerna ofta brukade storord som synd ersätts av tidstypiska uttryck som att ha »brustit i kärlek», så förringas också svaret som ges i förlåtelseordet.

Gudstjänstglädjen är väsentlig, en glädje som är motsatsen till såväl happy-klappy som det gråmulna. Det är glädjen som botten i allvaret, i bävan och förundran – och i tårarnas glädje. Inte heller handlar glädje i gudstjänsten om att alla deltagare är lyckliga till sinnes lika lite som att allt i mässan måste vara begripligt. Snarare gäller det att mässan lever, att den firas i ett flöde av moment, att gemenskapen och sången stärks, att det finns en tydlig delaktighet med kyrkans firande i alla tider och överallt, att man som deltagare erfar att någonting avgörande sker, att mässan i sin helhet ytterst är på liv och död.

I det perspektivet är mycket av det nya materialet i handboken tillrättalagt som en hälsning från något lämplighetsinstitut. Är det därför som förslaget förmedlar en vag känsla av att någonting saknas? Någonting som är svårfångat och ändå omistligt? Är det den frimodiga tron som saknas? Glädjen? Tidlösheten? Heligheten? Har det inklusiva språket satt en tidens tvångströja på den Guds verklighet som vi möter i Skriften?

Gudstjänstglädje betyder inte att gudstjänsten måste vara glad. Krampaktiga försök till det har vi sett nog av i de alltmer desperata försöken att fira diverse varianter på mässan. En genomgång av predikoturerna ut över landet ger syn för sägen. Däremot måste den bottna – i tro, i tradition, i liv, i kyrkans hela gemenskap. Ingen handbok kan till sist förmedla gudstjänstglädje, det sker i det omedelbara gestaltandet.

Den liturgiska högkyrkligheten återerövrade högmässans storhet för ett antal decennier sedan. Gudstjänstglädjen, festen och högtiden, den ekumeniska samhörigheten med andra kyrkors sakramentsfirande blev tydligare. Bara titeln på den som leder högmässan, celebrant, säger vad saken handlar om. Mässan celebreras! Nästan så att ett litet *Halleluja* får smygas in även i denna allvarliga text om glädjen.

Med gudstjänstglädjen är det som med all glädje, den är svårfångad och kan inte befallas fram. Men man kan främja eller motverka den. Några mönster, som under senare år växt fram och som vi här vill försöka identifiera för att glädjen skall återerövrats i mässan, tenderar att desavouera den.

Den tilltagande pedagogiska förnumstigheten bör undvikas. Samtidigt behöver de klassiska stororden en renässans för de visar att mässan är annorlunda, den försätter dem som firar den i en icke vardaglig situation. Det tidsliga dras in i det tidlösa, vardagens detaljrika flöde får en grundriktning för hela livet – till Gud.

Mässan behöver gestaltas så att det är tydligt att vi firar den inför Gud. Om mässan firas främst för att folk skall komma, riskerar den att kvävas av alla muntra ambitioner men som inte bär i längden. Då präglas den av en ängslan om hur många som kommer, men om den däremot firas i medvetande om att vi är inför Guds ansikte, börjar den glöda. Glädjen kan finnas där två eller tre är församlade, ty då är Jesus Kristus efter sitt löfte mitt ibland dem.

Till gudstjänstglädjen hör att mässan celebreras så att den lever utan att den görs underhållande, vilket tillfälligt kan dra stora skaror. Så har det växt fram en flora av kvalitativt starkt skiftande musikmässor men förändras någonting på sikt? Gudstjänst handlar om livshållning och däri ligger glädjen. Att den är mer, annorlunda och i världslig mening improduktiv men i existentiellt avseende mättad med mening. Mässan som livshållning främjar glädjen och berör på djupet.

Mässa som vana låter kanske trist men vana kan också vara igenkännandets glädje, insikten om att varje moment har sådan halt att det tål att upprepas söndag efter söndag i ett helt liv. Och då talar vi om Kyrkans tvåtusenåriga liv. Därför krävs det att det alltför tidstypiska undviks, det som omedelbart attraherar men som snart töms på sitt innehåll. Glädjen finns i motsatsen, det tidlösa, storheten i att vi firar mässan i kontinuitet och gemenskap med kyrkan i alla tider och överallt.

I en kyrka som förvaltar evangelium kan man förvänta sig gudstjänstglädje. Evangelium betyder trots allt det glada budskapet. Eller för att tala med aposteln Johannes: »Detta skriver vi för att vår glädje skall bli fullkomlig.» Och så är det med mässan – vi firar den för att en dag vår glädje skall bli fullkomlig.